

“MADEN KANUNU VE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA İLİŞKİN KANUN TASARISI” ÜZERİNE

“Bu kanun tasarısı, emperyalizmin gelişmekte olan ülkelere uyguladığı örneklerden de bilindiği gibi, kendisine yeni sömürü alanı olarak belirlediği ülkemizde IMF ve Dünya Bankası dayatmalarıyla kendi sanayilerinin hammaddesi için rezerv kaynağı olarak kullanılması amacıyla, doğal kaynakların ele geçirilmesi oyununun Türkiye yansımasıdır.”

Geride bıraktığımız 57. Hükümet döneminin gündemindeki en tartışmalı konularından birisi de “Maden Yasasında Değişiklik Yasa Tasarısı” adı altındaki hazırlıklar oldu. Bu tasarının, sektörün temsilcisi iddiasındaki örgütlerce hazırlanıp, sınırlı bir siyasal destekle ve duyulduğunda toplumsal muhalefetle karşılaşılmasına karşın, bazı ödünlerle hükümete kabul ettirilerek yasalaştırılmak üzere meclise gönderilmişti. Meclis komisyonlarında da üzerinde bazı değişiklikler yapılan tasarı seçim ortamına girildiği için Genel Kurul gündemine getirilememiştir.

58. Hükümet temsilcileri sektörle ilgili her toplantıda, kaynak yaratma adına “Özelleştirme işlemlerinin şimdiye kadar görülmemiş bir hızla tamamlanacağını ve geçen dönem yasallaştırılmayan Maden Yasasında Değişiklik Yasa Tasarısı’nı en kısa zamanda Meclis’ten geçireceklerini” açıklamışlardır.

57. Hükümet tarafından hazırlanan ülkemizin doğal, kültürel, tarihsel zenginliklerini yok edecek Maden Yasa Tasarısı’nın yenilenmesi, Bakanlar Kurulu’nca uygun bulunarak 7 Ocak 2003 tarihinde TBMM Başkanlığına gönderilmiş ve Sanayi Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu’na havale edilmiştir. Görünen odur ki, geçen dönemde olduğu gibi “Maden Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı” adı ile yeniden gündeme gelen yasa değişiklikleri kamuoyundan adeta kaçırılarak ülkemizi yeni bir oldu- bitti ile karşı karşıya getirecektir. Ülkeyi krizden kurtarma, kaynak yaratma ve yerli, yabancı şirketlerin önünü açma söylemleriyle kamuoyuna sunulan bu yasa tasarısıyla, ülkemizin doğal ve beşeri varlıklarının yağmalanmasında yeni bir cüretin adımlarını taşımaktadır. **Kendi ülkelerindeki çevre yaptırımlarından kaçan çok uluslu şirketlerin, gelişmekte olan ülkelerin çevre yasalarını kendi çıkarları için değiştirterek ucuz işgücü desteğiyle yaptıkları sınır tanımaz talan örnekleri ortadayken ülkemizde yapılmak istenen bu talan tasarısına müsaade edilmemelidir.**

Maden Kanununda yapılmak istenilen değişiklikler irdelendiğinde, öncelikle değişikliğin ruhunu, daha önce önemli tartışmalara konu olan Endüstri Bölgeleri Kanun Tasarısının oluşturduğu görülmektedir. Endüstri Bölgeleri tasarısı Yabancı Sermaye Derneği (YASED) tarafından hazırlanan tasarıdır. Şubat 2001 başlarında tartışmaya açılan tasarı önemli değişikliklere uğrayarak, YASED’in beklentilerinin çok uzağında kanunlaşmış ve yürürlüğe girmiştir. Nitekim YASED, Endüstri Bölgeleri Kanununu yabancı sermaye çekmekte yetersiz bulduğunu açıklamıştır. Maden Kanunundaki değişiklikle ilgili aşağıda irdelenecek tasarı hakkında YASED görüş beyan etmekten kaçınmakta ve sessizce gelişmeleri beklemektedir. İlk tecrübeden sonra bu sessizlik tasarıya destek anlamını taşımaktadır.

Jeolojik süreçlerle milyonlarca yılda oluşan madenlerimiz doğaları gereği, hiçbir topluluk sınıf ya da katmanın emeği ya da sermayesi karşılığı üretilmemiş olması nedeniyle ve Anayasanın 168’inci maddesinde de belirtildiği gibi hiç kimsenin herhangi bir gerekçe ile sahiplenme ve istismar etme hakkı iddia edemeyeceği ortak kamusal varlıklarımızdır. Dolayısıyla bu kaynaklar üzerindeki tasarruf hakkı kamusaldır ve ancak toplumsal çıkarlar amacıyla değerlendirilebilir.

Ülkemizin jeolojik özellikleri, küçük- orta rezervli ancak çok çeşitli maden yataklarının oluşmasına olanak tanımıştır. Ayrıca dünyadaki bor, mermer, trona, krom, manyezit, zeolit, pomza, kil, sölestin ve toryum gibi rezervlerinin önemli bölümü ülkemizde bulunmaktadır. Yaklaşık 8000 yıllık

madencilik geçmişi olan ülkemizde, maden aranması, bulunması ve işletilmesi günümüzde daha da zorlaşmıştır ve madencilik çalışmaları artan ölçüde, bilgi, yatırım, teknoloji, koordinasyon gerektirmekte ve madencilik kendi özelliğinden kaynaklanan yatırım riski taşımaktadır. **Bu nedenle, madenlerin “kremasını” yiyen, kârı azamileştirmek için işin kolayına kaçarak ham cevher ihracatıyla beslenen “yabancı ve yerli özel girişimci”lerin yerine, “ülke çıkarları” ve “kamu yararı”nı gözeten katma değeri yüksek uç ürünler üretmeye yönelik istihdam yaratan “kamu girişimciliği” akılcı olmaktadır.**

Ülkenin doğal ve tabiat kaynakları üzerinde her türden ve her ölçekte koruma tedbirini madencilik önünde engel olarak gören anlayışla bu yasayı hazırlayanlar, madencilik sektörünün geliştirilmesi söylemleriyle söz konusu yasalar ile sınırlı da olsa korunan tarım topraklarımızı, mera alanlarımızı, ormanlarımızı, milli parklarımızı, tabiat parklarımızı, doğal anıtlarımızı, sit alanlarımızı, ağaçlandırma alanlarımızı, zeytinliklerimizi, kıyılarımızı, sulak alanlarımızı, su havzalarımızı, turizm bölgelerimizi madencilik uğruna yasak tanımaz anlayışla, sıradan bir madencilik faaliyet sahası olarak değerlendirip, bu değerlerimizi büyük bir talan ve tahribata açık hale getirmek gayesindedirler. 500.000 ton/yıl ile petrolden sonra en büyük ithalatımız olan yağ sektörünü en önemli kaynağı olan zeytinliklerimiz bu yasa ile talana açılmaktadır. Zeytinlik alanlarının dışındaki tüm sahalarda aramalar bitmiş, madenler çıkarılmış, yeni rezerv bulunması ve üretim olanaklı değil de, “sıra zeytinliklere gelmiş” mantığı, son derece yanlış ve sakıncalıdır. **“Altın sıvı” olarak adlandırılan Zeytinyağı ve Zeytin ağacı, ülkeye hiçbir şey bırakmayan yabancı şirketlerin kendi beyanlarına dayanan denetimsiz “altın işletmeciliği ve ticareti” için feda edilmemelidir. Diğer yandan bu alanların imar iznine açılarak arazi ve bina rantı da mutlaka engellenmelidir.** Ülkemizde yaklaşık 400.000 çiftçi ailesi geçimini tümüyle zeytincilikten sağlamakta ve 1.200.000 tarım işçisi zeytincilik alanında iş olanağı bulmaktadır. Zeytin ve zeytinyağı sektörü bütün olarak düşünüldüğünde, 6-7 milyon yurttaşımız geçimini bu sektörden sağlamaktadır. Maden tasarısı ile getirilen bu değişiklik sonucu, önemli bir tarım, sanayi, ticaret ve istihdam alanı olan zeytincilik sektörü, 600 bin hektar olan zeytinlikler büyük ölçüde zarar görecektir.

Açıkça, yasa yapma tekniği açısından da sakıncalar taşıyan Değişiklik Yasa Tasarısı, 3213 sayılı Maden Kanunu dışında, **2872 sayılı Çevre Kanunu, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 6831 sayılı Orman Kanunu, 3621 sayılı Kıyı Kanunu, 4122 sayılı Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Kanunu, 4342 sayılı Mera Kanunu, 3573 sayılı Zeytinciliğin Korunması Hakkında Kanun, 2560 sayılı İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğü Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun**'larında da değişiklikler öngörmektedir.

Halen Sanayi Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonunda görüşülen yasa tasarısı , ülke kaynaklarının korunması amacıyla çıkarılmış kanunlardan kaçırılarak ve sektörün teşvik edilmesi söylemiyle yerli ve daha çok yabancı sermayenin istismarına sunarak maden sahalarımızın süratle üretime açılmasını öngörmektedir. Tasarı dikkatle incelendiğinde, mevcut teşviklerin az bulunarak yeni teşviklerin yaratılmak istenmesi; asıl teşvik edilenin ülke ve toplum çıkarı açısından gerekli olan istihdam ve katma değer yaratma açısından önem taşıyan uç-ürün üretiminin değil, yoğun ve ucuz işgücüne dayanan düşük katma değerli ham cevher ihracının olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle, **“Madenlerin limanlara taşınmasında teşvik uygulanması, ham cevher ihracatını teşvik anlamına geldiğinden yanlış bir uygulama olacaktır. Tersine ham cevher satışı olabildiğince zorlaştırılmalıdır.”** Ayrıca, olası kontrolsüz ve aşırı üretimin neden olacağı fiyat dalgalanmaları özellikle dış pazarlarda satılan ya da uluslararası tekellerin alıcısı olduğu madenlerin düşük fiyat nedeniyle adeta yağma anlamı taşıyacaktır.

Unutulmamalıdır ki, bu tasarı maden üretiminde öngördüğü teşvikler özellikle yabancı sermaye açısından, hiç bir vergi vermeden ham cevherin ucuz maliyetle yurt dışına çıkarılmasını sağlayacak

niteliktedir. Tasarı ile ham cevher satışı özendirildiği için ülkemizin sanayisinin ve buna bağlı olarak teknolojik gelişmesinin de önü kesilmektedir. Bilindiği üzere, yabancı sermaye sadece ucuz hammadde peşinde koşmakta, ülkemize teknoloji transferi gerektiren yatırımlardan uzak durmaktadır. Oysa bir ülkenin teknolojik yeteneklerinin gelişmesi ilgili sektörün hem kapsam açısından hem de ölçek açısından planlı bir şekilde ele alınmasını gerektirmektedir. Bu da arama faaliyetlerinden başlamak üzere, uç-ürünün piyasaya sunulmasına kadar madencilik, metalurji, kimya ve enerji sektörleri faaliyetlerinin bir bütünsellik içerisinde, tüm süreçlerin yurt içerisinde gerçekleştirilmesiyle sağlanabilir. Bunu gerçekleştirmek için ülkemizin insan gücü, bilgi ve deneyimleri yeterlidir. İşçilerin, sigortasız ve sendikasız boğaz tokluğuna çalıştırıldığı küçük özel işletmeler yerine sendikalı, grevli, toplu sözleşmeli çalışma ilişkilerinin görece korunduğu kamu kuruluşları “kamu yararı”nın kısmen gerçekleşmesinde savunulabilir olmaktadır.

Ham cevher satışının zorlaştırılması hatta yasaklanması esas kabul edilip, satılmasının istisna ve Bakanlar Kurulu kararına tabi kılınması, teşviklerin ancak, üretilen madene dayalı uç ürünlere yönelik sanayi üretimleri için olması sağlanmalıdır. İlk etapta madenlerde öncelikle ciddi bir rezerv tespiti yapılmalıdır. İlgili sektörlerin Master Planı hazırlanarak bu plan dahilinde madenlerin kontrollü bir şekilde üretilip, işlenmesi sağlanmalıdır.

Ruhsatların kolayca bölünmesine olanak sağlanması, madencilik yaparak para kazanmak yerine saha kapatıp satarak para kazanma yolunu seçenlere çok daha iyi fırsat sağlayarak spekülatif saha ticaretine sebep olacağından, üretim yapmadan ranttan kazanç sağlanmasına yol açacaktır.

“Verilmiş ruhsatlara dayalı olarak Devletin gözetim ve denetimi altında yürütülen madencilik faaliyeti, yürütülmekte olan faaliyetin niteliğinin gerektirdiği bilimsel ve teknik çözümlere riayet edilmesi koşuluyla, engellenemez” hükmü tamamen hukuka aykırıdır. Böyle bir hüküm **madencilik çalışması adına kamu yararı ve idari yargı kararlarını hiçe sayacak ve Hukukun Üstünlüğü ilkesine aykırılık oluşturacaktır.** Yabancı sermayenin Bergama’da yaşadıklarının tecrübesi ile hazırlandığı anlaşılan bu madde, bilim ve teknik maskesiyle tamamen yabancı sermayenin talepleri doğrultusunda ve onlara hizmet eden bir zihniyetle hazırlanmıştır. Yapılmak istenen, Bergama’daki gelişmelerin ve altın üzerinden yürütülen propagandanın aslında ülkemiz madenlerinin talana açılması için örnek olmasıdır. Bugüne dek söylediklerimiz, bu maddeyle kanıtlanmış olmaktadır.

Kanun ile Bergama süreci başta olmak üzere, mahkeme kararları, ilgili çevre yasa ve yönetmeliklerine uygunsuzluktan kaynaklı faaliyeti durdurulan veya durdurulması gereken madencilik faaliyetlerine geçici bir af getirilmektedir. Getirilen düzenleme ile, yasa ve yönetmeliklere aykırı şekilde çalışan madencilik faaliyetlerine 6 ay ek süre verilmiştir. Ancak ÇMO’nın ÇED yönetmeliği hakkında açtığı dava sonucu Danıştay’ın 6.11.2001 tarih ve 5320 nolu kararıyla”...amacı çevrenin korunması ve insanların sağlıklı bir çevrede yaşamalarına olanak sağlamak olan Çevre Yasası ve ÇED Yönetmeliği hükümlerine aykırı olarak getirilen düzenlemede hukuka uyarlık görülmemiştir.. denilerek iptal edildiği unutulmamalıdır.

Kanun ile teknik elemanlara verilen cezaların bağlı oldukları meslek odalarına bildirilmesi hususu çıkarılmıştır. Oysa kanun kapsamında çalışmakta olan teknik elemanların meslek odalarına üyelik zorunluluğu ve bu üyeliğin takibi anayasamız gereğince ilgili meslek odalarına görev olarak verilmiştir. Bu anlamda idarece verilen “teknik elemanın bu kanun nezdinde yapacağı beyanlar bir yıl süreyle geçersiz sayılır” cezasının uygulanabilirliği için gereği yapılmak üzere ilgili meslek odalarına bildirilmesi gerekir.

Geçtiğimiz dönem Hükümet olanların bile Özelleştirmelerden beklenen sonuçların alınamadığını itiraf etmeleri daha belleklerdeyken, yeni Hükümet şimdiye kadar görülmemiş bir hızla Özelleştirme uygulamalarını bitireceklerini kamuoyuna açıklamıştır. Özellikle maden-metalurji sektörlerinde yapılan ve sonu hüsrarla biten özelleştirme örneklerinden biri olan, Çinkur’un

özelleştirilmesinden bir ders alınmamıştır. Bilindiği gibi yabancı bir firmaya satılan bu fabrika iki sene içinde kapatılmış ve borçları devlete kalmıştır. Maden ruhsatları da yabancı şirketlerin eline geçmiştir. O tarihlerden sonra ülkemizde çinko üretimi yapılmamakta ve ülke ihtiyacı ithalata karşılanmaktadır. Diğer yandan, Hükümetin özelleştirme kapsamına aldığı kuruluşlardan Eti Krom A.Ş., Eti Elektrometalurji A.Ş., Divhan, KBİ ve diğerlerini de aynı son beklemektedir. Üretim yapan kamuya ait işletmeler kapanacak bu işletmelerin sahip olduğu maden sahaları ruhsatları çokuluslu şirketlerin eline geçecektir.

Dünyada ve Türkiye’de yaşanan bu olumsuz uygulamaları bir kez daha hatırlayarak IMF’nin dayattığı özelleştirme mantığından vazgeçilerek, ülkenin kalkınmasında büyük önem taşıyan bu sektörler için önem verilmeli ve MTA, Eti Holding, TKİ, TTK, TDCİ, KBİ gibi kamu kurumları güçlendirilmelidir. MTA Genel Müdürlüğü reorganize edilerek, 1986 yılından bu yana yürütülen KİT’lerin tasfiyesi sürecine son verilmelidir. Bu süreç, son yıllarda oldukça yıkıcı hale gelmiş, KİT’ler bilinçli bir olarak yürütülen politikalar sonucunda, adeta devletin ve toplumun kurtulmak istediği kambur haline dönüştürülmüştür. Toplumun malı olan tesislerin siyasi ve bürokratik kadrolar tarafından, sırf özelleştirmenin alt yapısını oluşturmak adına bile bile zarara sürüklenmesi hiçbir şekilde iyi niyetle izah edilemez.

Ancak, yeni Hükümet ülkede yaşananları görmezden gelip, Parti Programında ve Acil Eylem Programında yapacaklarını; **“Kamuya ait bütün maden işletmeleri aşamalı olarak özelleştirilecek, stratejik önemi haiz madenler için farklı özelleştirme metotları uygulanacaktır.”** ifadesiyle açıkça deklare etmektedir. Şimdilerde ise yeni bir çözüm bulunmuş gibi özelleştirmede **“vade sonunda alıcı opsiyonunda hisse senedine dönüşebilir tahvil ihracı”** metodu uygulanabileceğini açıklamıştır. Bilindiği gibi, her iktidar değişiminde ülkemiz madenleri ve özellikle borlar üzerine kurgulanan senaryolar gündeme getirilmektedir. çokuluslu şirketler bu denemeyi yılmadan yıllardır uygulamaktadırlar. Nitekim hükümet özelleştirmede yeni metot olarak vade sonunda alıcı opsiyonunda hisse senedine dönüşebilir tahviller çıkartılacağını açıklamıştır. Oysa bu uygulama, **1991 yılında karanlıklar prensi, ABD eski savunma bakanı Richard Perle’nin, Ankara ziyaretinde Etibank için kurum yetkililerine sunduğu bir öneridir.** Bu yöntem, yeni icat edilmiş bir metot değildir, bu düşünün bugüne taşınmasıdır. Amaç çok açıktır, bu tür yöntemler ve nasıl yapılacağı belli olmayan özerkleştirme maskesiyle başta bor madeni olmak üzere ülkemiz stratejik madenlerini ve kuruluşlarını zaman içinde sessiz sedasız özelleştirilmeye hazırlamaktır.

Bütün bu boyutları ile değerlendirildiğinde, Maden Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı, ülke madenciliğinin ve ülke madencilerinin teşvik edilmesiyle **üretilecek hammaddelerin ülke sanayisinin hizmetine sunarak katma değeri yüksek uç ürünlerin üretimine yönlendirmekten ziyade, hammadde ihracatına dayalı maden üretimini, uluslararası yabancı şirketlerin çıkarlarına hizmet eden yapısal bir değişiklik öngörmektedir. Bunun bedeli olarak da bütün ekolojik, kültürel ve tarihi zenginliklerimiz azami kâr peşinde koşan madencilik sermayesinin insafına terk edilmektedir.**

Unutulmamalıdır ki, **Anayasanın 168. maddesine göre, “Tabii servetler ve kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Devlet bu hakkını belli bir süre için gerçek ve tüzel kişilere devredebilir.”** denildikten sonra **“gerçek ve tüzel kişilerin uyması gereken şartlar ve müeyyideler kanunda gösterilir”** hükmü getirilmiştir. Yine Anayasanın temel ilkelerine uygun olarak madenlerin yanında, tarihi ve kültürel varlıklar, akar sular, yer altı ve yerüstü su kaynakları, göller, denizler, kıyılar, hava sahası milletin malı olması nedeniyle devletin mülkiyetindedir, yani kamusaldır. Ancak kamu yararı gözetilerek değerlendirilmesi mümkün olabilir.

TMMOB Metalurji Mühendisleri Odası olarak, **Maden Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı’nın acilen komisyondan geri çekilmesini; bilim ve meslek çevrelerinin önerileri doğrultusunda ve kamu yararı ekseninde yeniden ele alınmasını talep**

ediyoruz. Bu yönde bir adım olarak hazırladığımız değerlendirme raporunu kamuoyunun bilgisine sunuyoruz.

Maden Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Tasarısı ülkemizin geleceği için bir tehdittir. İlgili tüm çevreleri duyarlı olmaya ve ülkemizin doğal kaynaklarına sahip çıkmaya çağırıyoruz.